

A SZOMÁLIAI KERESZTÉNYÜLDÖZÉS TÁRSADALMI, KÖZIGAZGATÁSI ÉS VALLÁSI ASPEKTUSAI

MÉSZÁROS MÁRTA

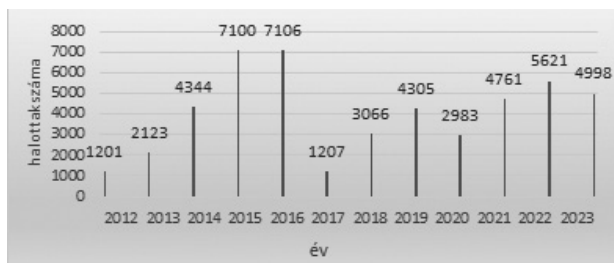
1. Bevezetés

To be a Somali is to be a Muslim¹
(ODI, Szomália 2023: 37)

A keresztényüldözés a régmúltba visszatekintő gyökerekkel rendelkezik, nemcsak Európában, de világszerte. Az Open Doors International (ODI 2023) adatai szerint 2023-ban 4998 keresztény veszítette el vallási okokból az életét. Az áldozatok 82%-a Nigériából származott. A szubszaharai térségben eszkalálódó erőszakhullám miatt ez a szám 2022-ben magasabb volt, mint az azt megelőző öt évben. 2023-ban átlagosan naponta 13 keresztény veszítette életét Jézus követése miatt (ODI, World Watch List: Trends 2024). A helyzet súlyosságát jól jelzi az Open Doors International adatai alapján készült statisztikai ábra (1. ábra), amely szerint 2013-ban mintegy megduplázódott a halálesetek száma a 2012-es adatokhoz képest, majd a világesemények és valószínűsíthetően a szélsőséges iszlám térhódítása következtében 2015-re a hatszorosára nőtt az áldozatok száma, két év múlva, 2017-re aztán ugyanilyen drámaian vissza is esett a kezdeti, 2012-ben megállapított mértékre. 2018 óta a halálesetek száma újból növekedni kezdett, ami korántsem biztató jelenség.²

A vallás jelen időszakra a nemzet- és társadalomkohéziós erejének köszönhetően jelentős szerepet tudhat magáénak diplomáciai, humanitárius és geopolitikai kihívásokon belül is (Berényi, 2020: 246). A fenti adatok alapján kétségtelenül kijelenthető, hogy ezzel az égető kérdéssel foglalkozni szükséges, tehát, aktualitása vitathatatlan. Azbej Tristan (2020: 18), a Külgazdasági és Külügyminisztérium üldözött keresztények megsegítéséért és a Hungary Helps Program megvalósításáért felelős államtitkár úgy hivatkozik a kereszténységre, mint a legüldözöttebb vallásra a világon.

Az Open Doors International szerint a keresztényüldözés eredhet iszlám szélsőségeseségből; vallási nacionalizmusból, etnikai ellentétekből, törzsi elnyomásból, a keresztény felekezetek egymás közötti versengéséből, a kommunista és poszt-kommunista elnyomásból, intoleranciából, valamint a diktatúrákban megnyilvánuló paranóiókból és a szervezett bűnözésből. Szomáliában bőven akad a fenti indokok közül (Resperger, 2021: 213).



1. ábra. A keresztények ellen elkövetett gyilkosságok statisztikája. Az Open Doors International és a szervezet adataira hivatkozó cikkek felhasználásával készült.

Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája az etnikai-vallási alapú konfliktusokat az illegális tömeges migráció egyik fő kiváltóokaként emlegeti, ami „súlyos következményekkel jár Európa, így Magyarország biztonságára és stabilitására nézve”, majd kifejti, hogy a jövőbeni „migráció jelentette fenyegetettségre, a probléma forrásaként beazonosított térségekben lévő műveletekben és missziókban a magyar szerepvállalás időbeli kitolódásával és esetleges átalakulásával lehet számolni” (Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról szóló 1393/2021. (VI. 24.) Korm. határozat). Vajon honnan ered a keresztényekkel szembeni agresszió és miért nem enyhül a feszültség az országban? Jelen tanulmány célja, hogy kitekintést nyújtson a Szomáliában uralkodó morális válságból fakadó keresztényüldözés jelenlegi helyzetére. A társadalom keresztények irányába mutatott attitűdjén túl bemutatásra kerülnek azok a politikai-közigazgatási intézkedések, amelyek szintén gátját vetik a krízis megakadályozásának. A tanulmány másik fő célja, hogy bemutassa a Szomáliában élő keresztények helyzetét és (a teljesség igénye nélkül) választ keressen arra a kérdésre, hogy miért Szomália a világ második legveszélyesebb helye egy keresztény számára.

2. Népeség és vallási megoszlás

Az Egyesült Nemzetek Népesedési Alapja 2024-ben 18,7 millió főre becsülte a szomáli népeséget.³ Szomália Szövetségi Kormányának Alapítványok és Vallási Ügyekért felelős Minisztériuma szerint a lakosság több mint 99%-a szunnita muszlim. Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának Nemzetközi Vallásszabadságról szóló 2022-es jelentése szerint a más vallású csoportok tagjai együttesen a lakosság kevesebb mint 1%-át teszik ki (US Department of State Office of IRF, 2022:2). Az International Christian Concern 2023-as keresztényüldözésről szóló jelentése szerint a lakosság 0,33%-a tartozik a krisztushívók közé. Az Open Doors International szerint a hívók száma mindösszesen pár ezerre tehető. Az országban egy kis létszámú szúfi muzulmán közösség is él, de jelen vannak a síita muszlimok és hindu, buddhista, zsidó és nem muszlim vallású közösségek is. A szomáliai bantu népesség, amelynek többsége muzulmán, nagyrészt az ország déli és középső régióiban, a Shabelle és a Jubba folyó közelében a folyók környékén élnek. A szomáliai bantuk egy része hagyományos animista hiedelmeket is vall.



^ 2. ábra. Szomália régiói. Forrás: <https://www.netmaps.net/digital-maps/somalia-eps-map/>

3. A vallási alapú zaklatás dimenziói

A keresztények a szétzilált szomáliai közösségekben rejtett csoportokat alkotnak, úgy gyakorolják hitüket (US Department of State Office of IRF, 2022:3).

Az alig 1%-os vallási kisebbség helyzete azonban korántsem egyszerű. A vallási alapú zaklatás több társadalmi csoporton keresztül is érheti az egyént akár tartósan, akár átmeneti ideig, párhuzamosan több csoport részéről is, vagy csak egy részről (3. ábra). Az iszlámról való áttérés súlyosabb megítélés alá esik, mint az, ha valaki eleve krisztushívőként éli a mindennapjait Szomáliában. A fentiek alapján kijelenthetjük, hogy az áttért emberek a krisztushívőkön belül is nagyobb atrocitásnak vannak kitéve, ha kiderül a vallási felekezethez való tartozásuk ténye. Minden áttérést Szomália és a klán elleni árulásnak tekint a közösség, ezért nem ritka a közvetlen fizikai erőszak vagy az életveszély fennállása.⁴ A női hívőket, amennyiben kiderül, hogy áttértek a keresztény hitre, erőszakkal férjhez lehet adni egy muszlim férfihoz, de nem ritka a szankciós jellegű nemi erőszak és az „átnevelés” megkísérlése sem.⁵ A patriarchális társadalom szemében a férfi mint családfő tartóoszlopa a családnak és a közösségnek. Ő határozza meg a család hitét ezért, ha egy nő áttér a családból, a férfi vállalja a felelősséget miatta. Nem ritka, hogy ha egy férfiről feltételezik, hogy áttért, vallási vagy közösségi eljárónak választják, ezzel tesztelve, hogy betartja-e az iszlám előírásait. Ha egy férfiről kiderül, hogy krisztushívő, bebörtönözik vagy megölik, és a család vagyonát elkobozzák, ezzel nyomorba döntve a család többi tagját. Ilyenkor előfordul, hogy az egyedül maradt feleséget új házasságra kényszerítik.⁶ A fiatal fiúkat és férfiakat

katonai szolgálatra vagy a klán milíciához való csatlakozására kötelezik, megtagadva tőlük az iskolába járás lehetőségét.

Az atrocitás azonban nem országhoz köthető. Kis túlzással kijelenthetjük, hogy a szomálik muszlim vallási meggyőződése az identitásuk elválaszthatatlan része, ezért a keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekményektől esetenként akkor sem riadnak vissza, ha más országba migráltak. Olyannyira igaz ez, hogy született erről egy mondás is, miszerint egy szomáli először muszlim és csak azután szomáli. Ennek ékes példája az az eset, amiről egy Svédországba vándorolt nő mesélt, aki-ről, miután megtudták a rokonai, hogy áttért, magatehetetlen állapotban egy másik országba hurcolták, hogy aztán négy hónapig raboskodjon fia lakásának pincéjében, amíg vissza nem tér magától az iszlámra. (Bódi, 2021:150.)

A krisztushívők társadalmi periférián mozgásának másik igen szemléletes példája, hogy a Covid-19 járvány ideje alatt az AI-Shabaab és az Uganda északi részén élők is a keresztényeket okolták a vírus helyi megjelenéséért és terjedéséért. (Padányi – Ondrék 2020:398, Marsai, 2020:125).⁷ A közösség keresztényekhez való hozzáállásának alapja a tabu absztrakciójával szemléltethető a legjobban. Az általános rend az iszlámon nyugszik, minden, ami keresztény, idegen a társadalomtól és az igaz hittől, következtetésképpen a keresztény hit társadalom- és iszlámromboló hatású. A keresztény hit felvételével egyidejűleg az egyén szakít a törzsi és a klán szabályokkal és hagyományokkal, amely komoly törzsi vétségnek minősül. A megtért emberek titkolni kényszerülnek vallási hovatartozásukat a saját családtagjaik előtt is. A családtagok pedig tartanak a megtorlástól és attól, hogy esetleg őket is meggyanúsítják az áttéréssel (ODI, 2023:12).



3. ábra. Az egyén szabad vallásygyakorlásának gátló tényezői és szankciói. Forrás: Az Open Doors International 2023 Szomáliáról készült jelentése alapján.

Alapvető probléma, hogy a vallásgyakorlás során a közösség a mindennapi vallásgyakorlás „eszközével” képes szorosan kontrollálni az egyének magánéletét. A nyílt vallásgyakorlás és a gyülekezeti élet folytatása lehetetlen az országban, különösen a 2017-es hargésiai események tükrében.⁸

4. A klánhoz tartozás jelentősége

A somáliai társadalom egy több rétegű, átfedést mutató, bonyolult, ugyanakkor rugalmas szerkezetű kapcsolati háló. Az ország lakossága klánokba tömörülve él, melyet apai felmenőkon keresztül egy közös őstől eredeztetnek. A klánok alkánokra bomlanak. Ennek megfelelően érvényesül a hagyományos társadalmi szerkezet (amelyet áthat a *saría*), ami mellett kiemelten fontos a klánba tartozás a maga belső szabályrendszerével (*xeer*), és ezt fedi le a politikai-társadalmi rend (ACCORD, 2009:7)

A klántagok identitásukat nem a területi hovatartozás érzéséből, hanem közös agnatikus származásukból merítik. A legszűkebb csoport, ami egyben a legfontosabb is, az a *mag*-fizető csoport.⁹ Ez a szolidaritás legszűkebb és -bensőségebb közege. Ettől függetlenül jelenthet akár több száz *reer*-t (vérségi vonalat), vagy akár csak párat. A *mag*-csoportba azok tartoznak, akik közösséget vállalnak, ha „vérár” (arabul *diya*, somáliul *mag*) megfizetésére kerülne sor (EASO, 2021a:49).

A klánt általában a vének vezetik, akiknek főként bírói szerepük van és szimbolikusan képviselik a klán tagjait, tényleges politikai hatalom nélkül. Ettől függetlenül a politikai életben a klánoknak megvan a lehetőségük a parlamenti képviseletre.¹⁰ A klánöregnek szerepe jelentős, egyszerre látnak el a klánon belül törvényhozói, végrehajtói és bírói funkciót. A döntéshozatalt a klán férfi vénei gyakorolják konszenzus alapján, de a kollektívizmus elve mentén (ACCORD, 2009:10) Szomáliában az egyén klánja nélkül védtelen. A Siyaad Barre-féle államvezetés alatt a klánrendszer közös védelmi és konfliktusrendező feladatait fokozatosan megpróbálták áttelepíteni a modern állami intézményekre (Hegedűs, 2005:44). A diktatúra egyik célja a klánrendszer szétzilálása volt, azonban a diktatúra bukása után minden visszaállt az eredeti rendbe.¹¹

Szomáliában a klán szabályok szerint a mai napig létezik a vérbosszú. Azoknál a nomád klánoknál, amelyek harci szellemükről ismertek, kisebb arányban fordulhat elő keresztényilkosság, mint azoknál a klánoknál, amelyek főképp kézművességgel, kereskedelemmel vagy földműveléssel foglalkoznak. A klánvédelmi rendszeren belül a bosszúgyilkosság minden klántagra kiterjed, mindegy, hogy milyen megítélés alá esik (Aweis, 2021c:37).

Azok a klántagok, akik aktív klántagnak minősülnek, tehát részt vesznek a *qaaraan*ban, még ha keresztények is, számíthatnak a klán védelmére. A klán alapvetően öt erkölcsi szabály betartását várja el, ahhoz, hogy valaki megbecsült tag legyen a klánon belül: egy átlagos somálitól elvárják, hogy ismerje „*tol*”-ját (közvetlen és tágabb családtagokat), és azokkal törődjön, ragaszkodjon a „*xeer*”-hez (klánszerződéses kötelezettségekhez), vegyen részt a „*qaaraan*”¹²-ban (közösségi szociális jólétben), törekedjen „*baarri*”-nak lenni (az idősebbek tisztelője), megőrizni a család „*sharaf*”-ját (becsületét), többek között kötelezettségeket (Aweis, 2021a: VI.:53).

5. A kereszténység és az iszlám kapcsolata egy közvéleménykutatás tükrében

A brutális megtorlás és üldöztetés ellenére egy szomáliai keresztényekkel és muszlimokkal készített és 2021-ben publikált kutatás alapján (Aweis, 2021a) a résztvevők úgy gondolták, hogy az üldöztetés ténye a keresztény élet velejárója, amit nem csak elfogadni, de üdvözölni is kell. A nem valószínűségi mintavétellel választott vizsgálati személyek (n=220), melyek között, klerikusok, laikusok, vének és muszlimok is voltak, Szomália három nagyvárosából kerültek kiválasztásra, melyeket Aweis L1, L2, L3 kóddal látott el a cenzúra és megtorlás elkerülése érdekében. Az elsődleges adatokat kérdőíven keresztül gyűjtötték össze, a másodlagosakat nyomtatott és elektronikus forrásból. Két típusú kérdőív került kidolgozásra, egyet muszlimok, egyet pedig keresztények számára állítottak össze. A vizsgálat célja a keresztényüldözés mértékének feltárása volt Szomáliában, valamint az üldöztetés egyháznövekedésre gyakorolt hatásának felmérése. A kiosztott kérdőív 95%-a került visszaküldésre (összesen 220 db, melyből 209 db keresztény válaszadóktól származott.).

A válaszadók 96,1%-a válaszolt arra a kérdésre, hogy mi az egyházüldöztetés fő oka. A legnagyobb százalékban (60%) a válaszadók az üldöztetés fő okaként magát a Krisztusba vetett hitet jelölték meg. A második leggyakoribb válasz (15%) szerint az ok az, hogy Szomália túlnyomórészt a radikális iszlámot követi. A válaszadók 10%-a szerint a harmadik legfontosabb indok, hogy a muszlimok helytelenek és elfogadhatatlannak tartják a keresztényeket és Krisztusba vetett hitüket. Kb. 5% még azzal is érvelt, hogy a keresztények meggyilkolását és üldözését az iszlám tanítása igazságos cselekedetnek tekinti. A fennmaradó (6,1%) válaszok alapján voltak, akik az iszlám tanítását és a kultúrát jelölték meg az egyházüldözés fő okaként. (Aweis 2021a: 69).

A kérdésre, miszerint egy kereszténynek hogyan kell viszonyulni az őt üldözökhöz, a válaszadók 19,2%-a szerint el kell viselni és szenvedni kell, 18,3% szerint nem szabad félni a szenvedéstől, majd 9,61% gondolta, hogy örülni kell, mert a Mennyekben megkapják jutalmukat, 27,9% szerint áldani kell azokat és nemátkozni (Róm 12:14.), 4,8% hivatkozott arra, hogy a Biblia azt mondja, hogy szeretniük és imádkozniuk kell azokért, akik üldözik őket. 2,4% úgy vélekedett, hogy a Biblia azt tanítja, hogy ellenségük az ördög, ordító oroszlánként kószál, keresve azt, akit felfalhat, és ezért ki kell tartaniuk, ha üldözik őket. A fennmaradó válaszok nem voltak a kérdés fényében értelmezhetőek, inkább tanúságot tettek Krisztus követéséről (Aweis 2021a:89).

Arra a kérdésre, hogy a domináns klánok keresztényei számíthatnak-e bármilyen védelemre, a válaszadók 92,5%-a azt válaszolta, hogy a domináns klánok keresztényei kevésbé vannak kitéve üldöztetésnek, mert a klán megvédi őket (Aweis 2021a:70).

A kérdésre, miszerint ki üldözi a leginkább a keresztényeket a keresztény válaszadók 72,5%-a mondta, hogy más klánok muszlim hívői (Aweis 2021a:71).

Arra a kérdésre, hogy mit tanít a Korán a keresztény hitre áttért szomálikról, a muszlim válaszadók a 54,5%-a azt mondta, hogy az ilyen hitehagyottakat meg kell ölni, sőt keresztre kell feszíteni és megcsonkítani; kemény kijelentéseiket a Korán 5:33-34-es verseire hivatkozva indokolták.¹³

18,2% nyilatkozott úgy, hogy a szomáliai keresztényeket el kell utasítani és meg kell büntetni. Ezek a válaszadók a Korán 3:90 és 4:91 verseire hivatkozva igazolták hitüket.¹⁴ A muszlim válaszadók 18,2%-a idézett átfogalmazott Korán-verseket, amelyek azt állították, hogy a szomáliai keresztényeket meg kell ölni. Néhányan úgy gondolták, hogy a Korán nem utal ugyan arra, hogy gyilkolni kell, de úgy érzik, hogy a vallás elvárja; ugyanakkor elismerték, hogy minden az ő értelmezésüktől függ. 9,1%-uk azonban úgy vélte, hogy a Korán engedi a szabad vallásválasztást (Aweis, 2021a:74).

A kutatók azt is megkérdezték, hogy ismernek-e a válaszadók olyan hadísz, ami a vallások közötti toleranciát tanítja. A válaszok lesújtó módon, egybehangzóan tanúsították, hogy nincs ilyen hadísz, és tolerancia sincs (Aweis 2021a:82).

6. Szomália vallástörténete

Az iszlám térhódítása lassan következett be Afrika szarván. A vallást az arab kereskedők terjesztették el, végleges térnyerése a 15. századra tehető. Az iszlám megerősödése és elsöprő sikere mögött a saját identitás megtalálása és az egységes nemzetkép eszméjében keresendő (Marsai, 2011:25).

Az iszlám előtti időkben a kusita és oromó közösségek számára is Istenként tisztelt Waaq kultusz örvendett népszerűségnek. Awies úgy véli, hogy ez a hit nem tűnt el teljesen, csak szunnyad a szomáliaiak „kollektív tudatában”. Kutatásai alapján kijelenthető, hogy még mindig vannak klánok, amelyek vallási alternatívaként a békés waaqaizmust választják az iszlám nevében elkövetett szörnyűségek helyett (Aweis 2021c:7).

A nomád kultusz mellett érdemes szót ejteni a judaizmusról is. Az első dokumentált jelentős zsidó jelenlét Dzsibutiban az 1800-as évekre tehető, ami egybeesik Dzsibuti azon időszakával, amikor a franciák fejleszteni kezdték a kikötővárost a 19. század utolsó éveiben. Awies említést tesz róla, hogy vannak olyan feljegyzések, amelyek szerint 100-200 fős zsidó közösség költözött Szomáliába, főként kereskedők, 1900 körül. Többségük Berbera kikötővárosában telepedett le, ahol a kereskedelem miatt arabok, indiaiak és zsidók éltek együtt. Más szomáliai tengerparti városokban jemenita zsidóság fordult elő, többek között Zeilában, Mogadishuban és Bravában. A klánok között a mai napig vannak igazolható héber gyökerekkel bíró klánok, mint például Yibir, Tumul, a Madhiban és a Gaboye. Ezek a klánok főképp a kevésbé elismertek közé tartoznak. Azonban az Yibir törzsről például úgy tartják, hogy

A brutális megtorlás és üldöztetés ellenére egy szomáliai keresztényekkel és muszlimokkal készített és 2021-ben publikált kutatás alapján a résztvevők úgy gondolták, hogy az üldöztetés ténye a keresztény élet velejárója, amit nem csak elfogadni, de üdvözölni is kell.

különösen erős átok birtokában vannak, így érdekesebb őket elkerülni (Aweis 2021b: 31).

A keresztény hit szintén nem idegen Szomáliától, pontos dátumot azonban nehéz lenne mondani. Egy biztos, hogy vannak korai feljegyzések arról, hogy a törzsi emlékezetben fellelhetők kereszténységre utaló szokások és emlékek, ennek ellenére a 7. századra a kereszténység eltűnt Afrika szarváról. Legközelebb 1881-ben adja markáns jelét létezésének az országban, ugyanis a Francia Katolikus Misszió (FCM) árvaházat nyit Daymoole faluban, Berbera közelében, Brit Szomaliföldön. A Francia Katolikus Misszió mellett a Mennonita Egyház missziós tevékenysége szintén számottevő volt a térségben (Aweis 2021b: 33).

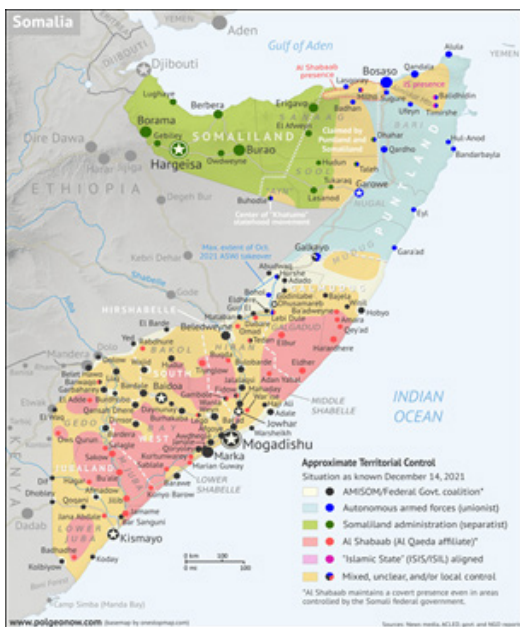
Aram szerint gyakran feltételezik, hogy a kereszténység alig több mint egy évszázaddal ezelőtt kezdődött, a modern nyugati misszió megjelenésével, ahogy fentebb már említésre került. Véleménye szerint azonban három oldalról is alátámasztható az iszlám előtti judeo-keresztény hatás az országban: írásos feljegyzésekkel, régészeti adatokkal és a zsidó-keresztény szimbolizmus maradványaival, amik hagyományként továbbra is fennmaradtak a szomáliai kultúrában és a szorosán kapcsolódó etnikai csoportok között.

Bódi (2021:148) idézi, hogy Sada Mire svéd-szomáli régész szomaliföldi kutatásai során számos ősi keresztény temetkezési helyet tárt fel, amelyek közül a legkorábbi alapítása megközelítőleg a Kr. u. 4. századra tehető.

Aram (2003:8-9) felhívja a figyelmet arra, hogy Szomália területi elhelyezkedésénél fogva is kitett volt a különböző kultúrák találkozásának a tengeri kereskedelmen keresztül. Ali Abdirahman több forrást is idéz a 11. és 12. századból, amikben Dzsibutit mint keresztény várost említik. Történelmi feljegyzések igazolják, hogy 1415-ben Negus Yakuno Amlak abesszin király újra meghódította Seylacot. Ez rengeteg muszlim halálával járt, a túlélőket pedig erőszakos módon a keresztényekre kényszerítették, az arab mecseteket templomokká alakították. Ennél békésebb emlék Xavéri Szent Ferenc Soqotra szigetén tett 1542-es látogatása, amelynek során megírta 1542. szeptember 20. napján kelt levelét, amelyben helyi krisztushívőkről tesz említést, akik ugyan analfabéták, de példának okáért tartották a nagybőjtöt és papjaik is voltak, igaz Szentírás vagy bármely szent szöveg nélkül. Richard Burton, aki az első olyan felfedező, aki Szomáliába látogatott, 1854-ben felfedezte a Warsangeliklán templomának romjait a mai kelet-szomáliai Sanaag régióban, ill. megfigyelte, hogy a klán sírjainál keresztetek találhatók.

7. Keresztényüldözés és terrorizmus

A komplex társadalmi és vallási nehézségeken túl Szomáliában a rend megszilárdulását a Harakat Al-Shabaab al-Mujahidin – közismert nevén az Al-Shabaab fel-fellángoló törekvései is nehezítik. Az Al-Shabaab és a vele szembenálló erők, ill. a szomáli klánok közötti küzdelemben évente ezrek vesztek életüket. Marsai (2016) azt írta az országról: *”A kétmillió Mogadishut heti rendszerességgel rázzák meg terrortámadások, kisebb lövöldözések, összecsapások. Szomália továbbra is a világ talán legnagyobb összefüggő „no-go zónája”*: megfelelő fegyveres kíséret és



4. ábra. Politikai földrajz: Szomália jelenleg – Hozzávetőleges területi kontroll 2021. április 30-tól (www.polgeonow.com). Az alaptérképet Koen Adams készítette, a területi ellenőrzést Evan Centanni és Djordje Djukić végezte el.

védelem nélkül minden mozgás életveszélyes, különösen az ország déli és középső részein.”

A világ törekény államait mérő 2024-es *Fragile States Index*en ismét Szomália végzett az első helyen. (A jelentés szerint Szomália az egyetlen olyan ország, amit a nagyon magas készütségű kategóriájába soroltak). A 11 fokú skálán Szomália egyedüli országgént birtokolja a kiemelten magas figyelmeztetési kategóriát (The Fund for Peace, 2023).

Az Al-Shabaab számos robbantásos merényletet vállalt már magára – köztük különböző típusú öngyilkos merényleteket – Mogadishuban, valamint Közép- és Észak-Szomáliában, amelyek jellemzően szomáliai kormánytisztviselők, az AMISOM¹⁵ (ma ATMIS¹⁶) és az FGS¹⁷ vélt szövetségesei ellen irányultak (Robinson, 2022). A keresztény hívők száma csupán néhány ezerre tehető, ennek ellenére a terrorszervezet potenciális célpontnak tekinti őket. A merényletek közül kiemelkedő jelentőséggel bír a garissai támadás, ahol 150 katolikus diák vesztette életét (National Counterterrorism Center, 2021).

A szervezet a Szomáliai Iszlám Bíróságok Tanácsának harcos szárnya volt, amely 2006 második felében elfoglalta Szomália déli területeinek nagy részét. Annak ellenére, hogy a csoport 2007-ben vereséget szenvedett a szomáliai és etiópiai katonai erőktől, a klánalapú lázadó és terrorista csoport folytatta az erőszakos cselekmények elkövetését Szomália déli és középső részén. A csoport átmenetileg

és időnként tartósan ellenőrzést gyakorolt e területek stratégiai fontosságú helyei felett azért, hogy – van, hogy erőszakkal – regionális alkánokat és azok milíciáit toborozza, gerillaharcot és terrorista taktikákat alkalmazva a szomáliai szövetségi kormány, az Afrikai Unió szomáliai missziójának békefenntartói és nem kormányzati segélyszervezetek ellen. 2011 óta azonban az AMISOM és az etióp erők képesek voltak együttesen nyomást gyakorolni a szervezetre (ld. Marsai 2015:72), amellyel nagymértékben csökkentették az Al-Shabaab befolyását a térségben, különösen Mogadishuban, de az ország más kulcsfontosságú régióiban is. A szervezet stabilitását tovább rontották az Al-Shabaabon belüli hatalmi harcok, amik 2013-ban csúcsosodtak ki, amikor is a mára elhunyt vezető, Ahmed Abdi Aw-Mohamed elbúcsúzott ellenfeleitől. A szomáliai kormány komoly erőfeszítéseinek köszönhetően úgy tűnt, hogy át tudja venni az irányítást és féken fogja tudni tartani a szervezetet, azonban a nemzetközi sajtó mindennapos hírei között rendszeresen szerepelnek a szervezet újabb cselekményeiről szóló cikkek. Az Izraellel 2023. október 7-én történekből is láthatjuk, hogy elég egyetlen vallási alapú konfliktus is ahhoz, hogy az Al-Shabaab újból fellángoljon (ADF, 2023). A 2010–2016 közötti időszakban a terroriszervezet támadásait jól körülhatárolható területeken hajtotta végre, melyek nem voltak a helyi lakosok számára ismeretlenek. Marsai felhívja a figyelmet arra, hogy ennek egyetlen oka volt: az Al-Shabaab bevételeinek jelentős részét a vállalkozások által fizetett védelmi pénz tette ki, a pénzügyi instabilitást pedig nem kockáztatta a szervezet (Marsai, 2016).

A civilek ellen intézett korábbi merényletekkel komoly ellenérzést váltottak ki a lakosságból (jó példa erre a 2011. októberi robbantás, ahol 70 diák vesztette életét), amellyel az esetleges civil-rendvédelmi együttműködés erősödését kockáztatták. 2017 és 2018 közötti években a terroriszervezet még elég erős volt ahhoz, hogy halálos támadásokat hajtson végre. 2018 áprilisában 46 ugandai származású AMISOM-katonát öltek meg egy merénylet során (ODI, 2023:9.), de 2019-ben Mogadishu polgármesterét is megsebesítették, aki végül belehalt sérüléseibe (BBC, 2019).

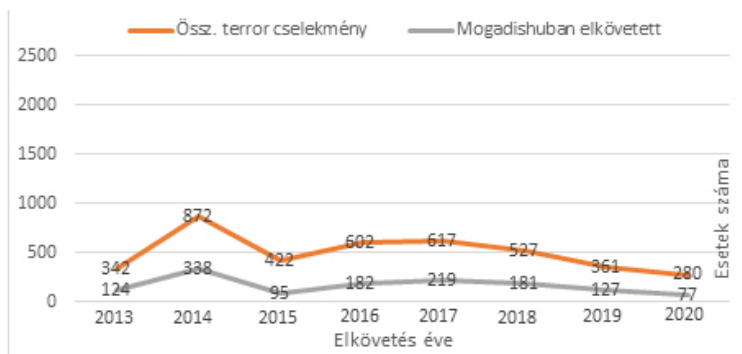
Az Institute for Economics & Peace (IEP, 2023b:49) által összeállított 2022-re vonatkozó *Global Terrorism Index* alapján Szomália a terrorizmus szempontjából a világ 3. legrosszabb helyzetben lévő országa (keresztényüldözés szempontjából viszont egyedül Észak-Korea hagyja le). Az Al-Shabaab 2007 óta 9057 embert ölt meg összesen. A 2022-es terrortámadások száma azonban csökkent a korábbi évekhez képest, ez valószínűleg a kormány, a kormányt támogató Amerikai Egyesült Államok¹⁸ és az ATMIS erőfeszítéseinek köszönhető, ugyanakkor a 2019-ben a terrorral kapcsolatos halálesetek 88%-áért a terroriszervezet volt a felelős. 2021-ben 661 embert öltek meg, 2022-ben 775-öt, ami egy lassú emelkedést mutat. Így 2022-ben a terrorcselekményekből eredő halálozási arányuk 97%-ra nőtt. Tehát annak ellenére, hogy töretlen a küzdelem a terrorizmus ellen az országban, még mindig mindennapos problémát jelent.

A fővárosból való kiszorításra és folyamatos térvészésre reagálva a szervezet közelebb húzódott a civil lakossághoz és a terrorműveleteket inkább a városokban követik el, ezzel is élő pajzsként használva a civileket. A 2020-as

adatok szerint területi viszonylatban az Al-Shabaab az ország 20%-át tartja ellenőrzése alatt, beleértve a Jubaland régióban és a kenyai határ mentén fekvő területeket is. A csoport szabadon mozoghatott, megfélemlítve a helyi lakosságot. Toborzási tevékenységét erőszakkal végzi, gyakran gyerekeket rabolva.¹⁹ 2019-ben a csoport létszámát 5000 és 10.000 közöttire becsülték, ez a szám 2020-ra 5000–7000 főre csökkent (VOH, 2020). A 2023-as adatok szerint a lakosság 20%-a elmenekült az országból vagy belső menekült táborokban él (IEP, 2023a:28).

A Maryland Egyetem gondozásába került *Global Terrorism Database* adatai alapján 2013–2020 között (sajnálatos módon az adatbázis nem tartalmaz 2020 utáni adatokat) az országban közel 4023 terrorcselekményt regisztráltak, ebből 2962 merénylet esetében az Al-Shabaab volt a felelős, míg további 401 cselekménynél az Al-Shabaab az elsősorú gyanúsított, és 32 esetben az Al-Shabaab és valamely más terrorista szervezet közös merényleteként azonosították az eseteket. 1960 esetben katonai objektumokat vagy katonai tevékenységgel kapcsolatban álló létesítményeket támadtak, 707 alkalommal valamilyen kormányzati vagy kormányzati kapcsolattal bíró épület volt a célpont. A 4023 támadásból 1644 esetben senki sem sérült meg, 1060 esetben 10 vagy annál kevesebb sérült volt. 899 esetben nem volt halálos sérülés a támadás során, 2097 esetben 10 vagy annál kevesebb halálos áldozat volt a terrorcselekmény helyszínén. Az ENSZ jelentése szerint a 2020. november – 2021. február közötti időszakban átlagosan körülbelül 140 incidens történt havonta. A Hiraan Intézet adatai szerint a támadások száma havi 64 volt 2020 első felében (EASO 2021a:60).

A választott célpontok és a cselekmény súlya alapján tűnik úgy, hogy az Al-Shabaab szándéka inkább a mindenkori kormányzati rend megdöntésére irányul, mint arra, hogy vallási „szabadságot” hozzon az iszlámhívők számára.²⁰ Fenti gondolatot, úgy érzem, alátámasztja Sztankai (2021:311) megállapítása is, aki a térségben lévő országok eltérő nyugalmi helyzetével kapcsolatban jegyzi meg, hogy a vallás és a konfliktusok közötti kapcsolat tekintetében nincs felismerhető minta, aminek egyik oka lehet, hogy a konfliktusok alapvetően nem vallási gyökereűek, hanem sokkal



▲ 5. ábra. GTD adatai alapján felállított somáliai terrorcselekmények statisztikája 2013–2020 időszakra levétve.

inkább kézzelfogható, anyagi vagy más gazdasági, esetleg kulturális okokra vezethetők vissza. „*Bizonyos esetekben a konfliktus mögött rejlő politikai, gazdasági vagy egyéb sérelmeket sokszor vallási köntösben fogalmazzák meg, hogy ezáltal a kevésbé kvalifikált, de vallásos lakosság körében toborozni tudjanak azok a személyek, csoportok, amelyeknek anyagi érdekük fűződik a konfliktusok elmélyítéséhez*”. A Hiraan Intézet jelentései, mely szerint a csoport fő célpontja továbbra is az SNA (Szomáli Nemzeti Szövetség) és az ATMIS, másodsorban a szomáliai rendőrség és az FGS/ FMS-nél dolgozó köztisztviselők, szintén a már kifejtettekre enged következtetni (EASO 2021a:61) Ugyanakkor az is igazolást nyert, hogy a kormánynak sikerült fokozatosan kiszorítani az Al-Shabaabot a fővárosból, ezzel párhuzamosan pedig folyamatosan csökkentek a terrorcselekmények is az országban.

Azonban ez nem azt jelenti, hogy az Al-Shabaab ölbe tett kézzel ülne. 2021-ben megpróbálták megölni a benadirai rendőrkapitányt, aki korábban az Al-Shabaab-ellenes műveleteket végrehajtó különleges rendőri egységét vezette (Al-Jazeera, 2021). Az International Christian Concern 2023-as keresztényüldözésről szóló jelentése szerint a szervezet 2022 augusztusa és decembere között 733 áldozat haláláért felelt a közel 6500 elhunytból.²¹ A szervezet a gyér határellenőrzésnek köszönhetően, ahogy már korábban említésre került, szabadon kel át a szomszédos Kenyába és Etiópiába a lakosságot félelemben tartani, ezzel destabilizálva a régió biztonságát (ICC 2023:55).

2022-ben Hasszán Shejk Mohamud „totális háborút” hirdetett a dzsihadisták ellen, mely tervének megvalósításában komoly segítséget jelentett, hogy a civil lakosság körében amúgy sem népszerű szervezetnek sikerült a lakosok elégedetlenségét fokozni, különösen a politikailag domináns Hawiye klán körében.²² A hadművelet rég nem látott sikereket hozott a kormánynak. 2010 óta nem látott területi nyereséggel járt a beavatkozás, ugyanis az Al-Shabaab fegyvereseit sikerült Közép-Szomália nagy részéből kiszorítani. A terrorizmus elleni küzdelem újabb állomása pedig az lenne, ha az Al-Shabaab déli fellegrárait is sikerülne bevenni. A műveletek törzsét a nemzetközi erők adják, úgy, mint az ATMIS. Az ATMIS mellett a szomáliai hadsereg az új offenzíva élére állt, melyet a helyi klánok katonái erősítenek. A déli területek feletti uralom visszaszerzése azonban nehézségekbe ütközhet, tekintettel arra, hogy az ottani klánok nem mutatnak különösebb együttműködési hajlandóságot (ICG, 2023:3).

Azt sem szabad elfelejteni, hogy a terrorszervezet nem csak Szomália lakosságát tartja rettegésben. Az amúgy is feszült államközi kapcsolatokat tovább terhelik a szervezet Etiópiában és Kenyában rendszeresen végrehajtott műveletei. Ehhez persze hozzájárul, hogy a kenyai–szomáliai határ ellenőrzésének hiánya segíti az országok közti mozgást a terrorszervezet számára (Stefanovszky 2020:70). Az International Crisis Group 2019. áprilisi jelentése arról számolt be, hogy a 2011–2018 közötti időszakban az Al-Shabaab több mint 247 támadást hajtott végre Kenyában, többségében az északkeleti és part menti területeken. Mi sem mutatja jobban a terrorszervezet aktivitását, minthogy 2020-ban csak a kenyai–szomáliai határon negyven táborot állítottak fel, ahonnan rendszeresen végeztek támadásokat (Kóré, 2020: 141).

Ha egyébként az Al-Shabaab nem jelentene problémát, akkor még mindig ott vannak a maguknak szuverenitást követelő, leszakadni vágyó területek, ahogy ezt az aktuálpolitikai hírekben is figyelemmel kísérhettük. Szomália egyébként bejelentette, hogy érvénytelennek tekinti a Szomáliföld és Etiópia közötti megállapodást, mely szerint Etiópia tengeri kapcsolathoz jut, ha elismeri Szomáliföldet szuverén államnak. Etiópia természetesen nem kíván belenyugodni Szomália „gáncsoskodó” külpolitikai lépéseibe (*The Guardian*, 2024).

8. Államszervezési következetlenségek és a szabad vallásgyakorlás buktatói

A becsontosodott vallási nézeten és a szélsőséges vallási nézetekre épülő terrorizmuson kívül Szomália közigazgatása sem támogatja a vallásszabadságot az országban. Szomália szövetségi kormányzásra rendezkedett be, amely kezdetben nem aratott osztatlan sikert (Salim, 2022:1). Az ország 1960-as függetlenedése óta hozzászokott az egységes kormányzati rendszerhez, a politikai és kormányzási hierarchiához és az egyoldalú, felülről lefelé irányuló döntéshozatalhoz, azonban a lassú változások ellenére sem sikerült a vallásgyakorlást megfelelő jogvédelem alá helyezni. A Szomáliai Ideiglenes Szövetségi Alkotmány (PFC) *Állam és Vallás* című 2. cikke kimondja, hogy az iszlám az állami vallás.²³ Az országban az iszlámon kívül más vallás nem terjeszthető, és nem hozható olyan törvény, amely nem felel meg a saría általános elveinek és céljának. A fenti rendelkezéssel kissé össze nem egyeztethetően az Egyenlőség címet viselő 11. cikk deklarálja, hogy minden polgár egyenlő. A jogszabály szerint megkülönböztetésnek minősül, ha egy intézkedés hatása valamely személy jogait csorbítja vagy korlátozza, még akkor is, ha a cselekvő nem szándékozott ilyen hatást elérni. Az állam nem alkalmazhat megkülönböztetést senkivel szemben életkor, faj, bőrszín, törzs, etnikai hovatartozás, kultúra, nyelvjárás, nem, születés, fogyatékoság, vallás, politikai vélemény, foglalkozás vagy vagyoni helyzet alapján.

A „szabad vallásgyakorlás kontra iszlám egyedüli uralma” kérdésre azonban mégiscsak a törvény 17. cikke teszi fel a koronát; az első bekezdés szerint minden ember szabadon gyakorolhatja vallását, míg a második bekezdés szerint a Szomáliai Szövetségi Köztársaságban az iszlámon kívül más vallás nem terjeszthető. A fentiekre tekintettel megállapíthatjuk, hogy a vallásszabadság abban az esetben érvényesül a szomáliai polgárok körében, ha az iszlámot gyakorolják.²⁴

Az IGR-nek (kormányközi kapcsolatok) a PFC-ben (ideiglenes szövetségi alkotmány) történő (felemás) formalizálása azonban nem eredményezett hatékony IGR-intézményeket sem. A jogi kereteket, valamint elszámoltathatósági és átláthatósági stratégiát sem sikerült kialakítani. Az elmúlt években hatékony jogi intézményi és adminisztratív mechanizmusok nélküli, születőben lévő IGR-platformok jelentek meg, amelyek többnyire a politikai opportunizmusból és az adományozók együttműködési és erőforrás-megosztási (segélypénz) követeléseiből származtak. Ez számos ad hoc konferenciához és megállapodáshoz vezetett a szövetségi kormány (Federal Government of Somalia) és a szövetségi tagállamok (Federal Member States) között. A legkiemelkedőbb fórum a Nemzeti Tanácsadó Testület (NCC), amely Szomáliá-

ban a legmagasabb végrehajtó IGR-platformjaként működik, annak ellenére, hogy sosem fektették le közjogi alapjait az ideiglenes szövetségi alkotmányban (de talán a 51. cikk (5) bekezdésbe beleérthető), és nem kapott intézményesített keretet sem, ami segítené a feladatok végrehajtásában (Salim, 2022:1).

Legkézenfekvőbb példa erre a Vallásügyi Minisztérium létrehozása, amelynek célja és feladata a különböző vallási csoportok nyilvántartásba vétele, azonban mégsem rendelkezik a vallási szervezetek nyilvántartásba vételére szolgáló mechanizmussal. Szomáliföldön a vallási iskoláknak és a hivatalos istentiszteleti helyeknek engedélyt kell kérniük a szomáliai vallásügyi minisztériumtól a működéshez. Szomáliföld joga nem rendelkezik az engedély nélküli működés következményeiről. Egyéb FMS közigazgatási rendszerek a hivatalos istentiszteleti helyeknek és vallási iskoláknak a helyi hatóságoktól kell engedélyt kérniük a működéshez. A Szövetségi Alapítványi és Vallási Ügyek Minisztériuma felelős a következőkért; a vallási ügyek felügyelete és a vallási tolerancia előmozdítása az iszlám vallás hívei és a kisebbségi vallási csoportok tagjai között. A minisztérium konkrét feladatai közé tartozik a szomáliai haddzs – zarándokok ügyeinek intézése és az Al-Shabaab ideológiája elleni üzenetek kidolgozása. A minisztérium hatáskörébe tartozik továbbá a vallásoktatás szabályo-

Ország	Rangsor	Teljes index	Biztonsági apparátus	Frakcionált elitiek	Csoport sérelmek	Gazdasági hanyatlás és szegénység	Egyenetlen gazdasági fejlődés	Elvándorlás és human tőke elszívás	Állami legitimitás	Közszolgálatások	Emberi jogok és jogállamiság	Demográfiai nyomás	Külső és belső migráció	Külső beavatkozás
Szomália	1.	111.3	9.7	10.0	9.0	9.2	9.0	8.5	9.7	9.5	8.7	10.0	9.0	9.0
Szudán	2.	109.3	9.3	9.6	9.6	9.4	8.8	8.0	9.5	9.0	9.3	8.9	9.7	8.2
Csád	10.	102.7	8.4	9.5	8.4	8.1	8.4	7.4	8.7	9.6	8.1	9.0	9.5	7.6
Etiópia	12.	98.1	7.9	9.2	8.6	6.5	7.8	5.9	8.0	8.9	8.5	9.9	9.0	7.8
Mali	14.	97.3	9.7	7.6	8.2	7.0	6.9	7.4	8.7	8.9	7.6	9.1	8.2	8.0
Nigéria	15.	96.6	8.7	9.6	8.3	8.9	8.0	6.6	8.3	8.9	8.3	9.6	6.1	5.3
Niger	19.	95.2	9.0	9.9	7.4	7.0	7.7	6.3	6.7	9.6	6.8	8.8	8.0	8.0
Eritrea	26.	92.1	5.7	8.4	8.4	6.8	7.6	8.7	9.7	7.9	8.9	8.5	6.3	6.3
Kenya	36.	86.5	6.9	8.6	7.7	6.3	7.5	6.3	7.4	7.7	6.0	8.1	7.4	6.6
Dzsibuti	48.	81.6	8.6	8.9	7.9	6.7	5.1	3.8	9.3	4.7	9.4	4.9	4.5	7.8
Szenegál	70.	74.2	4.6	7.4	5.1	7.2	6.2	6.8	7.2	7.7	4.7	7.2	5.5	4.6

▲ 1. táblázat. Szomália és szomszédos országai, valamint a Száhel-övezet országainak FS által indexált értékei a 2024-es évre. Forrás: <https://fragilestatesindex.org/excel/>

zása az ország egész területén. A törvény előírja az iszlámoktatást minden iskolában, legyen az állami vagy magániskola. A magániskolák nagyobb rugalmasságot élveznek a tantervek összeállításában (International Religious Freedom Report for 2022:4). Következésképpen, ahogy Környei (2020:302) is írja, a kormánynak saját eszközeik alkalmazásakor figyelnie kéne arra, hogy ne támogasson olyan állami, civil vagy nemzetközi projekteket, amelyek közvetve vagy közvetlenül keresztényellenesek. Tovább mennék, ami ugyanakkor evidencia is. A keresztényellenes társadalmi beállítódás megszüntetéséhez társadalmi érzékenyítést célzó felvilágosításra lenne szükség, mindamellett, hogy az állam nem próbálja meg szabotálni az alapjogok megélését. A keresztényellenes állami fellépés lehet aktív vagy passzív. A passzív a fenti kormányzati stratégiából egyértelműen kitűnik. A következtelen jogalkotás és a jogok biztosításának elkaszálása diszfunkcionális kormányzati intézkedéseken keresztül teljes mértékben tetten érhető. Az alkotmány állami vallásra vonatkozó része egyértelműen aktív – keresztény és szabad vallásgyakorlás-ellenes intézkedés. Az ODS jelentése szerint a közigazgatási kátyúk szándékos fenntartásának oka, hogy a kormány nem akar támadási felületet biztosítani az Al-Shabaabnak (ODI, 2023:33).

A kereszténység legalizálása az országban – láthattuk a templomnyitási kísérletek során – heves társadalmi ellenállást váltott ki. Amennyiben a kormány engedne és megoldottá válna a gyülekezetekhez csatlakozás joga, féltő, hogy az Al-Shabaab ezt propagandafogásként a kormány ellen fordítaná.²⁵

9. A migráció humanitárius és morális kihívásai

Az ország folyamatos instabilitása kapcsán az Európai Parlament sem maradt szó nélkül és 2021. november 25-i állásfoglalásában (2021/2981(RSP)) komoly aggodalmának adott hangot a somáliai menekültek, belső menekültek száma és jóléte miatt. Egyben felszólította az EU-t és a nemzetközi partnereket, hogy működjenek együtt a somáliai szövetségi kormánnyal a nemzetközi kötelezettségekkel összhangban lévő védelem, segítségnyújtás és tartós megoldások biztosítása érdekében. A parlament üdvözölte, hogy a somáliai szövetségi kormány ratifikálta az Afrikai Uniónak az afrikai belső menekültek védelméről és támogatásáról szóló egyezményét, és felhívta a Bizottságot, hogy támogassa Szomáliát a nemzeti jogi keretek kidolgozásában, valamint a menekültek és belső menekültek biztonságának biztosításában, különös tekintettel a legkiszolgáltatottabbakra, pl. a nőkre, a gyermekekre és a kisebbségi csoportokhoz tartozó személyekre, mivel őket fenyegeti leginkább az erőszak, a bántalmazás és a jogsértések kockázata.

Megkérdezhetjük, hogy az emberi jóérzésen túl miért is érdemes somáliai eseményekkel foglalkozni. Farkas (2017:45.) azt írja, hogy az Európai Unióban menekültstátusszal rendelkező afrikaiak között messze a legtöbben a somálik és eritreaiak vannak.

Az Európai Unió Menekültügyi Ügynökségének 2024-es riportja alapján a somáli kérelmezők száma lassú növekedést mutatott, a 2022-ben regisztrált 17 589 db kérelem, 2023-ra 19 845 darabra emelkedett (EUAA, 2023b:8).

Egymáshoz viszonyítva a két értéket, aránytalanul kevésnek érezhetjük azonban, de nem szabad elfelejteni, hogy Szomália még így is a 16. legnagyobb kibocsátó ország volt 2022-ben. A folyamatos konfliktusok folyamatos áramlást fognak eredményezni. A szubszidiaritás elve mentén szerencsésebb lenne a problémát annak forrásához legközelebbi szinten megoldani. A fentiekén túl Magyarország Nemzetbiztonsági Stratégiájának (Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1163/2020. korm. határozat) 60. pontja lényegre törően fogalmazza meg, miért is fontos más országok keresztényüldöző magatartása ellen fellépni: *„Az instabil régiókon belül növekvő problémát okoz a keresztény kisebbségek vallási alapú üldöztetése, amely egyrészt humanitárius, másrészt morális kihívás Európa és Magyarország számára.”* Nekünk, mint keresztény államnak, úgy gondolom, fokozott felelősségünk van legjobb tudásunk és lehetőségeink szerint fellépni az ilyen igazságtalanságokkal szemben.

10. Összegzés

A szövetségi államformának optimális keretek között megvannak a maga előnyei. A vertikális vetület segíti a szubszidiaritás elvének érvényesülését, a tagoltabb igazgatás, közigazgatási területre szabottabb ügyintézésel párosulhat, ami egy vegyes etnikumú, társadalmilag erősen tagolt ország esetében szintén érdemi igazgatást eredményezhet. Egy olyan országban, ahol tagállami szinten is csak félgözzel működik az igazgatás, a szövetségi szint feletti közigazgatás terhet is jelenthet, ami esetenként lassíthatja az egyes bürokratikus és jogalkotási folyamatokat, többlet anyagi vállalással járhat, mert az apparátus megkétszereződésével járó terheket a polgároknak kell megfizetni, az ügyintézés pedig nem, hogy könnyebbé, de lassabbá és bonyolultabbá is válhat. Az igazgatás gördülékenységét tovább hátráltatja a párhuzamos jog (*xeer, sharia*) alkalmazása, ami gyakorta írja felül az állami rendet és jogszabályokat.

A tagállami egészséges „versengésből” könnyen erőszakos rivalizálás és politikai ellehetetlenítés válhat, ami további belső konfliktusokhoz vezethet.

A vallási üldöztetés és a tolerancia hiánya kéz a kézben járnak, egy olyan országban, ahol a gyermekek átlagosan 1,72 évig járnak iskolába (FSG, 2020/2021:21).

Nem várhatunk csodát olyan emberektől, akik erőszakban és félelemben szocializálódnak egy olyan országban, ahol az állam nem képes ellátni a közfeladatokat, nem biztosítja az állampolgárok biztonságát és nem tesz lépéseket a diszkriminatív állapotok felszámolása érdekében.²⁶

Szomália Ideiglenes Alkotmányának ellentmondó bekezdései hűen szemléltetik, hogy nagy valószínűséggel a mindenkori kormánynak nem célja a vallási intolerancia feloldása. Nem csupán azért, mert az országban folyamatosan portyázó Al-Shabaabnak ezzel komoly támadási felületet biztosítanak, de azért is, mert minden valószínűség szerint a lakosságból is komoly ellenállást váltana ki, ami csak tovább fokozná az amúgy is kaotikus állapotot. A lakosság mélyen megéli az iszlámot és értelmet nélkülöző módon utasítja el a keresztény szemlélet megértését, a keresztény lakosok pedig, úgy tűnik, ebbe belenyugszanak. Mindenki teszi, amit

a saját vallása diktál a saját felfogása szerint. Olyan ez, mint egy farkába harapó kígyó. A fejlődés és a biztonság szorosan kapcsolódik egymáshoz. A környezeti instabilitás forrása és következményei a konfliktusoknak (Tarrósy 2018:6–7). Hol kellene beavatkozni, hogy változást érzünk el? Harai jegyzi meg, hogy illúzió a másik ember megnevelésnek elképzelése (Harai, 2020:224), ugyanakkor „valahol” el kell kezdeni. Nem megnevelni, de más perspektívába helyezni bizonyos kérdéseket a fejlődés érdekében. Annyi bizonyos, hogy a posztkoloniális állam egyelőre nem képes kilábalni a *failed states* kategóriából, bár elismerésre méltó módon küzd az egyben maradásért. Ha sikerül stabilizálni a rendet, remélhetőleg sor kerül a vallási és társadalmi igazságtalanságok orvoslására is. Nekünk külső szemlélőknek pedig marad a támogatás és a remény, hogy a különböző szervezeteken keresztül az oktatás és ismeretterjesztés lassan, de biztosan célt ér a lakosság körében. *

Jegyzetek

- 1 Az idézet az Open Doors International Szomáliáról készült 2023-as jelentésében olvasható. A mondas különösebb magyarázatra nem szorul, azonban mégis érdemes megjegyezni, mennyire erőteljesen fejezi ki a somáli ember és az iszlám kapcsolatát.
- 2 A statisztikai adatokat vö. Open Doors International, World Watch Research (2021:15), a Bos, J. Stefan (2014) *Thousands of Christians killed for faith in 2013-* a Reuters (2014) és a The Guardian (2016): *Dying for Christianity: millions at risk amid rise in persecution across the globe.* című cikkekből foglaltakkal.
- 3 UNFPA: World Population Dashboard, Somalia, <https://www.unfpa.org/data/world-population/SO> (2024.10.28.)
- 4 A somáliai keresztények üldözéséről és a keresztényeket érintő erőszakos cselekményekről 2018 és 2021 között globálisan is átfogó képet ad: Kaló József: *Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények a 2018-as évben.* In: Kaló József – Ujházi Lóránd szerk.: *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2018.* Dialóg Campus, Budapest. 2018:33–48.; Kaló József: *Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények a 2019-es évben.* In: Kaló József – Petruska Ferenc – Ujházi Lóránd szerk.: *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2019.* Háttér Kiadó, Budapest. 2019:25–42.; Kaló József: *Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények a 2020-as évben.* In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020.* Mondat Kft., Budapest. 2020: 103–121; Kaló József: *Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények 2021-ben.* In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021.* Mondat, Vác. 2021:171–190.
- 5 A nemi erőszak megítélése pontosan bemutatja, milyen lehetetlen helyzet a kettős szabályrendszernek való megfelelés. Egyrészt a nemi erőszakot magánügynek tekintik, amivel a vének úgy vannak, hogy jobb diszkréten kezelni, a családok általában a xeert, a szokásjogi utat használják a vita megoldására. Ezzel párhuzamosan büntetőeljárás indul, ha a sértett (vagy az, aki a családon belül ezt a jogot gyakorolja) feljelentést tett. Ha a nemi erőszak ügye a bíróságok elé kerül, és büntetőeljárás van folyamatban, az idők gyakran tárgyalnak a megegyezésről a szokásos rendszerben, mivel a xeerben és a formális rendszerben nincs olyan joghatósági rendelkezés, amely tiltaná a párhuzamos eljárásokat. Amint megszületik a szokásos megegyezés, a vének nyomást gyakorolnak a rendőrségre, az ügyészekre és a bírókra, hogy hagyják abba a bírósági ítélezést, és legtöbbször sikerrel járnak, ezért nem születik ítélet. Ez az állami tekintély csökkenéséhez vezet és lehetővé teszi, hogy az elkövetők ne érezzék át a cselekményük súlyát és mentesítve legyenek az állami igazságszolgáltatás súlya alól. (Omar, Rakya – Lambert, Caitlin, 2017).

- 6 Egyébként sem ritka a kikényszerített házasság, azonban az Al-Shabaab a házassági csábítást toborzási technikaként is használja. Előfordul, hogy úgy próbál új tagokat toborozni, hogy házasságot ígér. Egy Al-Shabaab özvegy 3 hónap gyász után, újfent „birtokba vehető” a szervezet tagjai számára. A családon kívül született gyerek nagy szőgyen a klán számára, de az erőszakot szépen meg lehet oldani egy házassággal. Ilyen esetekben az erőszaktevő elveszi az áldozatát. (EASO, 2021b:37-38).
- 7 Az Al-Shabaab dezinformációkat, összeesküvés-elméleteket és propagandát terjesztett a vírusról online és offline platformokon keresztül, hogy bizalmatlanságot keltsen a lakosságban a hatóságokkal szemben. 2020 áprilisában például azt terjesztették, hogy a Covid-19 „Allah isteni büntetése” a hitetlenekre nézve, az általuk a muszlimok és dzsihadisták elleni elkövetett „gonosz tetteik” miatt. (Hiraan 2020).
- 8 World Watch Monitor (2017): Szomáliföld bezárta az egyetlen katolikus templomot a közösség nyomására – 30 év után nyitott újra. A cikkben foglaltak szerint az újrainvitást követően a templomot egy héten belül újból be kellett zárni.
- 9 mag: a saría szerint 100 teve egy emberölés „ára”.
- 10 A szomáliai kormányzás ismeri a „4.5” formulát, ami a klánok reprezentativitását biztosító politikai formula. A szomáliai politikai helyzetben az elmúlt két évtizedben tapasztalt jelentős változások közepette a klánalapú hatalommegosztási modellekre való támaszkodás, beleértve a 4.5 formulát is, maradandó jellemző volt. Annak ellenére, hogy a szomáliai ideiglenes alkotmány nem tartalmaz utalást a képletre, továbbra is meghatározza a klánok helyeinek elosztását a Szövetségi Parlament Népházában (HoP) és a Miniszterek Tanácsában. Fentiekben túl a klánok hatalommegosztási megállapodásokat kötnek a Felsőház kulcsfontosságú nemzeti vezetői pozícióira, valamint a szövetségi kormány és a helyi önkormányzat tisztségeire. A klánalapú hatalommegosztás képlete a következő: $4.5 = 4 + 0.5$ = a négy nagy kláncsalád (4) egyenként 44 helyet kap, míg a közösség együttesen (0,5) 24 helyet kap. A nők további 25 helyet szereznek, amelyeket egyenlően osztanak el az öt csoport között. Így a négy nagy kláncsalád összesen 49, a 0,5 közösségek pedig 29 mandátumot kapnak. A Parlamentben korábban 225 szék volt, 2012 óta ez 275 helyre bővült. A 4,5-ös képletet átmenetinek szánták, azonban „lenyomata” a politikai életben a mai napig érzékelhető. Omar Abdirashid Sharmarke 2009-es kabinetjétől Abdiweli Mohamed Ali „Gaas” kabinetjéig 2011-ben a 4,5-ös képletet viszonylag pontosan alkalmazták. A 2012-es ideiglenes alkotmány jóváhagyása óta a szomáliai szövetségi kormány kabinetjei szorosabban ragaszkodnak az „5,0” képlethez, és gyakran a 0,5-ös csoportnak egyenlő képviselőt biztosítanak a négy nagy kláncsalád mellett. (The Rift Valley Institute, 2023:1)
- 11 A kormányában három klán kapott meghatározó szerepet: Barre saját klánja (mareehan), Barre anyjának klánja (ogaden) és a nemzetbiztonsági szolgálat parancsnokának, Barre vejének klánja (dulbahante). (Kiss– Besenyő– Resperger, 2014:17, Erdős 2011:26)
- 12 A szomáliai klánrendszer olyan alapvető szolgáltatásokat nyújt tagjainak, amelyeket az állam vagy nem tud, vagy nem hajlandó nyújtani. Az ehhez szükséges anyagi támogatást a „qaaraan”-t, minden klántag köteles megfizetni. (A meg nem fizetés kiközösítéssel jár. (Aweis 2021a:53).
- 13 Korán: 5. szúra 33. ája: „Bizony azoknak a büntetése, akik háborút viselnek Allah és a Küldötte ellen, és romlást terjesztenek a földön, az, hogy megölik őket, megfeszítik vagy levágják a kezüket és lábukat az ellentétes oldalon, vagy kiűzik őket az országukból. Ez a megszegésük ebben a világban, és a Túlvilágon hatalmas büntetés várja őket.”
34. ája: „Kivéve azok, akik megbánják, amit tettek, mielőtt még legyőznék őket. És tudjátok meg, hogy Allah Megbocsátó, Irgalmas.”
- 14 3. szúra. 90. ája: „Bizony, akik nem hisznek, azután, hogy hittek, és aztán tovább növekszik a hitetlenségük, azoknak a bünbánata soha nem fogadtatik el, és ők azok, akik tévelyegnek.”

4. szúra 91. ája: „És találtak másokat, akik biztonságot akarnak szerezni tőletek, ezért hívőnek mutatják magukat felétek, és biztonságot akarnak szerezni a saját népüktől, ezért hitetlennek mondják magukat, amikor visszatérnek hozzánk. Minden alkalommal, amikor visszatérnek a kísértéshez, a hitelenséghez és a bálványimádáshoz, belevetik magukat. Ezért, ha nem vonulnak vissza tőletek, vagy nem ajánlanak nektek békét, vagy nem tartják vissza a kezeiket, nem tartózkodnak a harctól, ragadjátok meg őket és öljétek meg őket, ahol találjátok. Ők azok, akik felett nyilvánvaló hatalmat adtunk nektek.”

(Magyarázat) „Akik elhagyják az iszlámot és nem bánják meg, nem térnek vissza és hitelenként halnak meg, azoknak Allah nem fog megbocsátani. Más tudósok szerint ez az ája a zsidókkal kapcsolatban lett kinyilatkoztatva: hittek Mózes prófétában, de aztán nem hittek Jézus prófétában és hitelenségük csak tovább növekedett Mohamed próféta kapcsán”. (A Kegyes Korán értelmezése és magyarázata magyar nyelven, 2010. Ford.: Kiss Zsuzsanna Hamila)

- 15 Id.: African Union Mission in Somalia. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2372. (2017) sz. határozata értelmében az AMISOM egyik fő feladata volt a somáliai biztonsági erők és hatóságok védelme és támogatása a kormányzati feladatok ellátása érdekében.
- 16 Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának 2628. számú határozata felhatalmazta az Afrikai Unió Béke és Biztonsági Tanácsát, hogy 2022. április 1-jei hatállyal átalakítsa az AMISOM-ot. Az átalakítás után az AMISOM helyébe az Afrikai Unió somáliai átmeneti missziója állt. (ATMIS).
- 17 The Federal Government of Somalia. A Szomáliai Szövetségi Kormány
- 18 Donald Trump elnöksége alatt az Egyesült Államok felerősítette az Al-Shabaab elleni kampányát. 2018-ban az Egyesült Államok 47 dróntámadást hajtott végre az Al-Shabaab ellen, szemben a 2017-es 37-tel. Ennek eredményeképp 2018 decemberében 62 fegyverest öltek meg az amerikai légitámadások. Trump megváltoztatta az amerikai hadsereg somáliai hadkötelezettségének szabályait is, hogy lehetővé tegye az Al-Shabaab tagjai elleni megelőző csapásokat, amelyek több, mint 300 fegyveres halálát okozták. (Center for International Security and Cooperation, 2021.)
- 19 Az Európai Unió Menekültügyi Ügynökségének jelentése szerint az Al-Shabaab újoncainak többségét a gyerekek alkotják, mivel a csoport elsősorban a 12 és 24 év közötti fiúkat és fiatal férfiakat célozza meg. 2020 januárja és júniusa között az Al-Shabaab volt a felelős a somáliai gyermektoborzási esetek 75%-áért, a legtöbb ilyen incidenst pedig Közép-Jubbában, Alsó-Shabelle-ben és Bayben dokumentálták. A 2022. januártól márciusig tartó időszakban továbbra is az Al-Shabaab volt a gyermektoborzási incidensek (177 eset, azaz az esetek 78,9%-a) és a gyermekekrablási incidensek (194 esetből 192, azaz az esetek 99%-a) fő elkövetője. A jelentések szerint a csoport a nem somáliai újoncok számának csökkenése és területvesztés után kezdett el helyi gyerekeket toborozni. A jelentések továbbá azt sugallják, hogy az Al-Shabaab gyermektoborzói kormánypárti családokat céloznak meg. Előfordul, hogy azokat a családokat, akik nem tudnak (vallási) „adót” fizetni az Al-Shabaabnak, arra kényszerítik, hogy a gyermekeikkel fizessenek, de gyakorta toboroznak árván maradt gyerekeket és belső menekülttáborokban élő gyermekeket is. (EUA 2023b:136.)
- 20 2022-ben merényletet követtek el az Oktatási Minisztérium ellen, mondván, a kormány az oktatás átszervezésével iszlám-ellenes tanokat akar terjeszteni az országban. 121 ember halt meg és 330-an megsebesültek. A támadás másik megnevezett indoka az volt, hogy az Al-Shabaab szerint a hivatal segített a kormányzati milíciába katonákat toborozni.
- 21 Itt eltérés mutatkozik más szervezetek statisztikai adataihoz képest, azonban sok esetben nem lehet pontos becslést adni a sérültek és elhunytak számáról.
- 22 Ahogy a fővárosi politikusok civakodtak, a közép-somáliai alkánok egyre jobban belefáradtak az Al-Shabaab uralkodásába. Kiváló példa erre a Haber Gedir/Salebaan alkán esete. Ez az alkán a szélesebb Hawiye kláncsalád része, amelynek Hasszán Shejk Mohamud somáliai

elnök is tagja. Baxdo városában és környékén élnek, Galgaduud (Galmudug állam) központi régiójában. Nagyrészt túrték az Al-Shabaab jelenlétét a területükön, egészen 2019-ig, amikor is az Al-Shabaab parancsnokai elrendelték, hogy a családok adjanak fiatal férfiakat harcosnak. A közösség egyik befolyásos tagja azt mondta a Crisis Groupnak, hogy ezt az utasítást már nem viselte el a gyomor. Baxdo egy erős szúfi gyökerekkel rendelkező város, ezért a közösség úgy gondolta, ennek a követelésnek a célja, hogy a fiatalokat átneveljék a szalafidzsihádista doktrína szerint. Az, hogy Salebaan nem volt hajlandó teljesíteni a követelést, megtorlási spirált indított el, kezdve azzal, hogy a felkelők elkobozták az állatállományt és elrabolták a véneket. Ez abban tetőzött, hogy az

Al-Shabaab 2022. június 17-én megtámadta Baxdot, ami hatalmas baklövés volt, mert az alkán milíciája súlyos veszteségeket okozott a terrorszervezetnek, egyes becslések szerint közel 70 embert veszített az Al-Shabaab. Ennek ellenére az Al-Shabaab bosszúból még vérése után is portyákat hajtott végre a közeli kisebb és kevésbé védett falvakban. Ugyanebben az időben, a Hiraan régió keleti részén (Hirshabelle állam), Galgaduudtól nyugatra a Hawiye/Hawadle alkán kapcsolata az Al-Shabaabbal egyenesen ellenségesé vált. Ennek oka 2021-re vezethető vissza, amikor a fegyveresek átvették az irányítást a Hiraan fővárosát, Beledweyne-t Galgaduud régióval összekötő út felett. Az Al-Shabaab már elzárta a Beledweynét Mogadishuval összekötő déli útvonalat, akadályozva a létfontosságú utánpótlás áramlását. Ezzel teljesen kiszolgáltatva az alkánt a szervezet kénye-kedvének. Az Al-Shabaab kelet felé vezető úton lévő ellenőrzőpontja gyakorlatilag elzárta a területet. A klán és az Al-Shabaab kapcsolata tovább romlott, amikor 2022 májusában a fegyveresek megölték egy Hawadle vént Beledweyne-ben, állítólag azért, mert részt vett a kormányválasztásokon. (ICG 2023:3)

- 23 PFC Article 2. State and Religion (1) Islam is the religion of the State. (2) No religion other than Islam can be propagated in the country. (3) No law which is not compliant with the general principles of Shari'ah can be enacted.
- 24 PFC Article 17.(1) Every person is free to practice his or her religion. (2) No religion other than Islam can be propagated in the Federal Republic of Somalia.
- 25 Az Al-Shabaab kommunikációs technikája és fórumai is felveszik a versenyt a kormányéval: sűrűn használják a rádiósávokat és a Twittert (X) is, de vannak fent zenés videók a kiképzésről, valamint alkalmaznak szemtől szembeni kommunikációt is. Az ATMIS katonákat keresztény betolakodóknak, „kereszties lovagoknak” titulálják (érdekes retorikai húzásnak tartom és egyértelműen az Al-Kaidát idéző szóhasználat. Főképp. mert bár szokás a keresztényeket pejoratív módon keresztieseknek titulálni, azonban egy olyan országban, ahol keresztiesek sosem jártak, kissé indokolatlannak tűnik). Az emberek felé magukat igyekeznek megmentőként ábrázolni. Az információsűrítés és keretezés mellett igyekeznek a kormányt is lejáratni, amit rendszeresen vádolnak korrupcióval. A lakossággal való kommunikáció során igyekeznek hasznos, társadalomközeli témákat is érinteni. Szemináriumokat tartottak az iszlám joggyakorlatról, valamint megbeszéléseket a sportról és a gabona- vagy állatállomány helyieknek való szétosztásáról. (Grobbeelaar, 2023:13)
- 26 A tanárok nem szerinti megoszlása: 10% női tanár, 90% férfi, ami egyrészt nem állít példát a női oktatás és fejlődés elé, másrészt megnehezítheti a diáklányok felvételét az oktatási intézményekbe. Női iskolaigazgató a jelentés alapján nem volt a 2020-2021-es oktatási évben az országban. (FSG 2021:41).
Az alapfokú képzéssel bíró tanárok közül 73% nem rendelkezik diplomával. (FSG 2021:54).

Felhasznált irodalom

- Aweis, A. Ali (2021a): Persecution Of Christians and its effect on church growth in Somalia, Africa Nazarene University, Nairobi, Kenya <https://www.academia.edu/49110100/>

PERSECUTION_OF_CHRISTIANS_AND_ITS_EFFECT_ON_CHURCH_GROWTH_IN_SOMALIA (2024.01.14.)

- Aweis, A. Ali (2021b): A Brief History of Judaism in the Somali Peninsula SBS Journal II/1 2021. 06., https://www.academia.edu/48227804/SBS_Journal_II_1 (2023.09.30.)
- Aweis, A. Ali (2021c): Understanding the Somali Church, Kenpro, Nairobi, Kenya 2021 https://www.academia.edu/51164914/Understanding_the_Somali_Church (2024.01.14.)
- A Kegyes Korán értelmezése és magyarázata magyar nyelven (2010), Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány, ford.: Kiss Zsuzsanna Halima.
- ADF (2023): Al-Shabaab Hopes to Recruit by Celebrating Hamas Attack <https://adf-magazine.com/2023/11/Al-Shabaab-hopes-to-recruit-by-celebrating-hamas-attacks/> (2023.12.12.)
- Al-Jazeera (2023): Al-Shabab killed 54 Ugandan soldiers in Somalia, says Museveni <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/4/al-shabab-killed-54-ugandan-soldiers-in-somalia-says-museveni> (2024.01.07.)
- Al-Jazeera (2021): Mogadishu police chief survives al-Shabab attack, several killed <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/10/mogadishu-police-chief-survives-al-shabab-attack-several-killed> (2024.01.15.)
- Aram, Ben I. (2003): Somalia's Judeo-Christian Heritage: A Preliminary Survey Africa Journal of Evangelical Theology https://biblicalstudies.org.uk/pdf/ajet/22-2_003.pdf (2024.01.17.)
- Austrian Red Cross (2019): Clans in Somalia, 2019. <https://www.refworld.org/docid/4b29f5e82.html> (2024.01.24.)
- Az EU Tanácsának és az Európai Tanács hivatalos honlapja, Infografika (2024) – Menedékjog iránti kérelmek száma az EU-ban <https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/asylum-applications-eu/> (2024.01.25.)
- Az Európai Parlament 2021. november 25-i állásfoglalása a szomáliai helyzetről https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0481_HU.html (2023.12.26.)
- Az Európai Unió Menekültügyi Ügynökség (2023): Szomália riport <https://euaa.europa.eu/country-guidance-somalia-2023/3142-child-recruitment-Al-Shabaab> (2024.01.12.)
- Azbej Tristan (2020): Az üldözött keresztények 2020-ban és a magyar segítség. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztény-üldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 17–27.
- BBC (2019.08.01.): Abdirahman Omar Osman, Mogadishu mayor, dies after suicide bombing: <https://www.bbc.com/news/world-africa-49197036> (2024.01.08.)
- Berényi György (2020): Magyarország 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégiájának globális geopolitikai helye és jelentősége a keresztény kultúra, értékek és hit védelmében. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztény-üldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 245–256.
- Bódi Mátyás (2021): A szomáliai keresztények helyzete az Egyesült Királyságban és Svédországban. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021. Vác, Mondat Kft. 147–154.
- Bos, J. Stefan (2014): Thousands of Christians killed for faith in 2013, BosNewsLife <https://bosnewslife.com/2014/01/09/thousands-of-christians-killed-for-faith-in-2013/> (2024.03.25.)
- Center for International Security and Cooperation (2021): https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/Al-Shabaab#highlight_text_13383 (2024.02.24.)
- EASO (2021a): COI Report Somalia Actors, 2021. https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/2021_07_EASO_COI_Report_Somalia_Actors.pdf (2023.12.11.)
- EASO (2021b): Somalia Targeted profiles, Country origin information report, 2021. https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/2021_09_EASO_COI_Report_Somalia_Targeted_profiles.pdf (2024.01.16.)

- Erdős Attila (2011): Szomália: A nemzetépítés kudarca. *Afrika Tanulmányok*, V. év. 4. sz. (2011. dec.) 21–39. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/afrikatanulmanyok/article/view/4397> (2024.10.28.)
- European Union Agency for Asylum (2023a): Country Guidance Somalia 2023. <https://euaa.europa.eu/publications/country-guidance-somalia-august-2023> (2023.10.24.)
- European Union Agency for Asylum (2023b): Latest Asylum Trends 2023. (https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2024-02/EUAA_Latest_Asylum_Trends_.pdf) (2024.04.24.)
- Farkas Marcell (2017): Afrikai menekültek az Európai Unióban és Magyarországon, *Magyar Rendészet*, 2017/1., 45–63. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/download/2007/1290/6627> (2023.10.14.)
- FSG (2021): Az FGS 2020/2021. évi Oktatási Statisztikai Évkönyve. 21. <https://moe.gov.so/wp-content/uploads/2022/06/Annual-Statistics-Yearbook-2021-Final.pdf> (2023.02.23.)
- Grobbelaar, Alta (2023): Media and Terrorism in Africa: Al-Shabaab's Evolution from Militant Group to Media Mogul, *SAGE Journal, Insight on Africa*, 15/1, 7–22. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/09750878221114375> 2024.02.29.
- Harai Dénes (2020): A keresztény kultúra néhány antropológiai aspektusa. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 17–27.
- Hegedüs Kata (2005): Tizenhárom év anarchia: Szomália a hidegháború után. *Külügyi Szemle*, 2005. 1-2. 37–67. (2023.12.20.)
- Hiraan Online (2020): Al-Shabaab recruiting behind the Covid-19 'Iron Curtain' Al-Shabaab recruiting behind the Covid-19 'Iron Curtain' (2024.10.30.)
- ICC (2023): Persecution Report 2023 <https://www.persecution.org/2023/11/02/icc-releases-2023-persecutors-of-the-year-report/>
- Institute for Economics & Peace (2023a): Global Peace Index 2023. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-Web.pdf> (2024.01.09.)
- Institute for Economics & Peace (2023b): Global Terrorism Index 2023. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/03/GTI-2023-web-170423.pdf> (2024.01.09.)
- International Christian Concern (2023): 2023 Report of the World's Worst Persecutors. [persecution.org/wp-content/uploads/2022/09/2022-Persecutor-of-the-Year-Awards-compressed.pdf](https://www.persecution.org/wp-content/uploads/2022/09/2022-Persecutor-of-the-Year-Awards-compressed.pdf) (2024.01.13.)
- International Crisis Group (2023): Sustaining gains in Somalia's offensive against Al-Shabaab <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/somalia/b187-sustaining-gains-somalias-offensive-against-Al-Shabaab> (2024.01.16.)
- Kaló József (2018): Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények a 2018-as évben. In: Kaló József – Ujházi Lóránd szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2018. Budapest, Dialóg Campus, 33–48.
- Kaló József (2019): Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények a 2019-es évben. In: Kaló József – Petruska Ferenc – Ujházi Lóránd szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2019. Budapest, Háttér Kiadó, 25–42.
- Kaló József (2020): Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények a 2020-as évben. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 103-121.
- Kaló József (2021): Keresztények ellen elkövetett erőszakos cselekmények 2021-ben. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021. Vác, Mondat, 171–190.
- Kiss Álmos Péter – Besenyő János – Resperger István (2014): Országismertető. Szomália. <http://real.mtak.hu/83745/> (2024.01.15.)

- Komjáthy Lajos (2020): A vallási ismeretek jelentősége a békeműveletek során, különös tekintettel a válságterületeken élő vallási csoportokra. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 407–416.
- Koszta Zoltán (2016): Az Európai Unió szomáliai műveletei és a magyar honvédség szerepvállalása. *Afrika Tanulmányok*, 9 (3-4), 77–92. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/afrikatanulmanyok/article/view/4147> (2024.10.28.)
- Kóré András (2020): A keresztény közösségek ellen elkövetett egyes erőszakos cselekmények regionális bemutatása, In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 131–146.
- Kóré András (2021): Keresztényellenes erőszakos cselekmények Afrikában 2020. október – 2021. augusztus. Budapesti jelentés a keresztényüldözésről. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021. Vác, Mondat, 455–471.
- Környei Ágnes (2020): A keresztényüldözés elleni fellépés lehetséges eszközei – Állami és egyházi szervezetek a kereszténység védelmében. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 287-305.
- Last, David – Seaboyer, Anthony (2011): Clan and Islamic Identities in Somali Society. Defence R&D Canada, Toronto XI. <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA574116.pdf> (2024.01.16.)
- Markovics Milán Mór (2020): A (magyar) katonalelkészek szerepvállalásának lehetőségei a keresztények védelme érdekében. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 347–356.
- Marsai Viktor (2015): A szomáli szövetségi kormány első két éve és az al-Sabáb elleni katonai műveletek, 2012–2014 (I). *Nemzet és Biztonság*, 2015/1, 65–95.
- Marsai Viktor – Hettyey András (2013): Szomália, Állami összeomlás és konszolidációs kísérletek Afrika szarván. Publikon Kiadó.
- Marsai Viktor (2020): A keresztényüldözés régi-új szinterei az afrikai kontinensen. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 123–131.
- Marsai Viktor (2011): Az arab tavasz és Szomália. *Nemzet és Biztonság*, 2011. XII. 24–32. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/marsai_viktor-az_arab_tavasz_es_szomalia.pdf (2023.10.12.)
- Marsai Viktor (2016): Szomália mint migrációs kibocsátó. Migráció Kutatóintézet, Gyors-elemzés 2016/9. <https://migraciokutato.hu/2016/12/04/szomalia-mint-migracios-kibocsato/> (2023.10.19.)
- Marsai Viktor (2016): A szomáliai helyzet két kutatóút tükrében. *Afrika Tanulmányok* 10(1-2), 5–22. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/afrikatanulmanyok/article/view/4063> (2024.10.28.)
- National Counterterrorism Center: Al- Shabaab: https://www.dni.gov/nctc/groups/al_shabaab.html (2023.11.09.)
- Omar, Rakya – Lambert, Caitlin (2017): Rethinking customary law in Somaliland: specific jurisdiction for rape to promote post-conflict development. <https://www.justiceinfo.net/en/33071-rethinking-customary-law-in-somaliland-specific-jurisdiction-for-rape-to-promote-post-conflict-development.html> (2024.01.03.)
- Open Doors International (2021): World Watch Research 2021-Compilation-of-main-documents. <https://www.opendoors.org/en-US/research-reports/wwl-documentation/WWL-2021-Compilation-of-main-documents.pdf> (2024.03.27.)
- Open Doors International (ODI) (2023): Report of Somalia 2023. <https://www.opendoors.org/persecution/reports/Full-Country-Dossier-Somalia-2023.pdf> (2023.11.22.)

- Open Doors International (ODI) (2024): Report of Somalia 2024. https://www.opendoors.org/persecution/reports/Somalia-Full_Country_Dossier-ODI-2024.pdf (2024.01.23.)
- Padányi József – Ondrék József (2020): A katonai erő hozzájárulása a keresztények védelméhez a koronavírus elleni védekezés során itthon és külföldön. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 391–406.
- The Rift Valley Institute (2023): Somali Dialogue Platform, The role of 4.5 in democratization and governance in Somalia, Implications and considerations for the way forward. <https://reliefweb.int/report/somalia/role-45-democratization-and-governance-somalia-implications-and-considerations-way-forward-may-2023> (2024.01.05.)
- Resperger István: A keresztények biztonsági helyzete az Iszlám Állam terrorszervezet bukása után. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021. Vác, Mondat, 205–223.
- Reuters (2014): Survey: Reported Christian „martyr” death doubled in 2013. (<https://www.cbsnews.com/news/survey-reported-christian-martyr-deaths-double-in-2013/>) (2024.03.25.)
- Robinson, Colin (2022): New Name, but Little Sign of Change: The Revised Agreement on the African Union Mission in Somalia, IPI Global Observatory. <https://theglobalobservatory.org/2022/01/revised-agreement-on-african-union-mission-in-somalia/> (2024.01.15.)
- Salim, Sais Salim, SIDRA Intézet (2022): Somalia’s Inter-Governmental Relations Between The Constitutional Theory And Political Practice. <https://sidrainstitute.org/publications/somalias-inter-governmental-relations-between-the-constitutional-theory-and-political-practice/> (2023.11.14.)
- Stefanovszky András (2020): A szubzaharai keresztény közösségek helyzetének alakulása 2020-ban. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2020. Budapest, Mondat Kft., 61–75.
- Szomáliáról szóló, a Tanács 2023. június 26-i 3961. ülésén jóváhagyott tanácsi következtetések (2023) Szomália: a Tanács következtetéseiben megerősítette az EU és Szomália közötti új elmélyített partnerséget – Consilium (2023.12.17.)
- Sztankai Krisztián (2021): Az ENSZ-misszió katonai tapasztalatai a Közép-afrikai Köztársaságban a keresztények vallásszabadságának tükrében. In: Ujházi Lóránd – Boér Zoltán – Kaló József – Petruska Ferenc szerk.: Budapest-jelentés a keresztényüldözésről 2021. Vác, Mondat, 311–319.
- Sztankai Krisztián (2013): Cultural Intelligence (IC/CULTINT) avagy a kulturális antropológia helye és szerepe a hírszerzésben. *Hadtudományi Szemle*, 6. (2013) 3. 131–135. https://tudasportal.uninke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/2253/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2013_3_131-137.pdf?sequence=2&isAllowed=y (2023. 12.17.)
- Tarrósy István (2018): Térségi biztonsági kérdések és megoldások az afrikai kontinensen – az Afrikai Unió és a Regionális Gazdasági Közösségek (RECS) biztonsági architektúrája. *Afrika Tanulmányok*, XII. évf. 1-3. (2018. tavasz, nyár és ősz) 5–30. (2024.10.30)
- The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) (2023): Somalia: Al-Shabaab infighting — Threat or Opportunity for the Counter-insurgency Effort? <https://acleddata.com/2023/11/17/somalia-situation-update-november-2023-Al-Shabaab-infighting-threat-or-opportunity-for-the-counter-insurgency-efforts/> (2024.01.14.)
- The Armed Conflict Location & Event Data Project: Regional Overview Africa Dec. 2023 https://acleddata.com/2024/01/12/regional-overview-africa-december-2023/#_methodology (2024.01.05.)
- The Fund of Peace (2023): Fragile State Index Annual Report <https://fragilestatesindex.org/2023/06/14/fragile-states-index-2023-annual-report/> (2023.11.22.)

- The Guardian (2015): Dying for Christianity: millions at risk amid rise in persecution across the globe. *The Guardian* (2024.03.25.)
- The Guardian (2024): Szomália megsemmisíti az Etiópia és Szomáliföld közötti kikötői megállapodást. <https://www.theguardian.com/world/2024/jan/06/somalia-nullifies-port-agreement-between-ethiopia-and-somaliland> (2023.01.06.)
- The Institute for Economics & Peace (2023): Vision of Humanity Global Terrorism Index 2023. <https://www.visionofhumanity.org/resources/?type=research> (2023.12.27.)
- The Institute for Economics & Peace (2020): Vision of Humanity: Al-Shabaab Continues Deadly Attacks in Somalia (2023.12.27.) <https://www.visionofhumanity.org/country-close-up-terrorism-in-somalia/>
- The Rift Valley Institute (2023): The role of 4.5 in democratization and governance in Somalia, Implications and considerations for the way forward.
- <https://reliefweb.int/report/somalia/role-45-democratization-and-governance-somalia-implications-and-considerations-way-forward-may-2023> (2024.01.25.)
- United States Department of State, Office of International Religious Freedom (2022): International Religious Freedom Report for 2022. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/04/441219-SOMALIA-2022-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf> (2023.09.15.)
- University of Maryland, National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism: Global Terror Database <https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?search=somalia&sa.x=33&sa.y=16> (2023.12.01.)
- Vásquez, Ian – McMahon, Fred – Murphy, Ryan – Schneider, Guillermina Sutter (2022): Human Freedom index 2022, 324–325. Cato Institute and the Fraser Institute. <https://www.cato.org/sites/cato.org/files/2023-01/human-freedom-index-2022.pdf> (2023.11.06.)
- Vision of Humanity: Terrorism in Somalia: Al-Shabaab Continues Deadly Attacks Terrorism in Somalia. <https://www.visionofhumanity.org/country-close-up-terrorism-in-somalia/> (2024.01.22.)
- World Watch Monitor (2017): Szomáliföld bezárta az egyetlen katolikus templomot a közösség nyomására – 30 év után nyitott újra. <https://www.worldwatchmonitor.org/coe/somaliland-closes-catholic-church-due-public-pressure-re-opened-week-ago-30-years/> (2023.12.30.)

A szerzőről

2020-ban szerzett jogi diplomát a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán. 2023-ban radikalizmus és vallási szélsőségek tanácsadóként végzett a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán. Jelenleg a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar doktorandusz hallgatója.

About the Author

In 2020, she obtained her Doctor of law degree from the Faculty of Law and Political Sciences of Pázmány Péter Catholic University, and in 2023, she graduated as a consultant on radicalism and religious extremism at the National University of Public Service, Faculty of Military and Officer Training. She is currently a PhD student at the Faculty of Military and Officer Training at the National University of Public Service.

@

martha.mesaros@gmail.com

English Abstract

Religious, social and administrative aspects of Christian persecution in Somalia

Christian persecution has had its roots not only in Europe but worldwide for a long time. According to the data of Open Doors International, in 2023 as many as 4998 Christian people lost their lives due to religious reasons. The Hungarian National Military Strategy mentions ethnic conflicts as one of the main causes of major illegal mass migration. Where does the aggression against Christians originate and why does the tension not ease in Somalia? Why is Somalia the second most dangerous place for a Christian? The aim of this study is to focus on the current state of Christian persecution in Somalia that derives from a moral crisis. I will introduce not only the attitude of the society towards Christians but also the political and administrative measures which hinder the solution of the crisis.